

DOI: 10.34015/2523-4552.2021.4.05
УДК 343.63:343.31

Боровик А. В.,
кандидат юридичних наук, доцент,
проректор з наукової роботи
Міжнародного економіко-гуманітар-
ного університету імені академіка
Степана Дем'янчука
ORCID: 0000-0003-1834-404X

ПІДСТАВИ ЮРИДИЧНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ОБРАЗУ ПРЕДСТАВНИКА ВЛАДИ ПОТРЕБУЮТЬ УДОСКОНАЛЕННЯ

У статті на основі аналізу судової практики, наукової літератури, вивчення зарубіжного досвіду досліджено актуальні проблеми юридичної відповідальності за образу представника влади. За результатами дослідження встановлено, що у судовій практиці правова оцінка образу представників влади (йдеться насамперед про працівників правоохоронних органів) як правило здійснюється в комплексі з іншими протиправними діями – погрозами, фізичним насильством, хуліганськими діями, опором представникам влади тощо. Вивчення практики застосування адміністративно-правових та кримінально-правових норм для притягнення до адміністративної чи кримінальної відповідальності за діяння, які супроводжуються образами правоохоронців, дозволило виявити певні особливості та проблеми у цій сфері правового регулювання суспільних відносин. Незадовільний стан правової охорони працівників правоохоронних органів від посягань на їх честь, гідність та авторитет спонукає до пошуку можливих шляхів розв'язання проблеми, серед яких варто виокремити удосконалення адміністративного та кримінального законодавства.

Ключові слова: *наклеп; образа, кримінальна відповідальність; погроза; працівник правоохоронного органу; потерпілий.*

В статье на основе анализа судебной практики, научной литературы, изучения исторического и зарубежного опыта исследованы актуальные проблемы юридической ответственности за оскорбление представителя власти. По результатам исследования установлено, что в судебной практике правовая оценка оскорблений представителей власти (речь идет прежде всего о работниках правоохранительных органов), как правило, осуществляется в комплексе с другими противоправными действиями – угрозами, физическим насилием, хулиганскими действиями, сопротивлением представителям власти и т.д. Изучение практики применения административно-правовых и уголовно-правовых норм для привлечения к административной или уголовной ответственности за деяния, сопровождающиеся оскорблениями правоохранителей, позволило выявить определенные особенности и проблемы в этой сфере правового регулирования общественных отношений. Неудовлетвори-

тельное состояние правовой охраны работников правоохранительных органов от посягательств на их честь, достоинство и авторитет побуждает к поиску возможных путей решения проблемы, среди которых следует выделить усовершенствование административного и уголовного законодательства.

Ключевые слова: клевета, оскорбление; уголовная ответственность; угроза; работник правоохранительного органа; потерпевший.

Постановка проблеми. Забезпечення ефективної кримінально-правової охорони представників влади від посягань, вчинених у зв'язку з їх службовою діяльністю, неможливе без якісних правових норм, які встановлюють підстави юридичної відповідальності за відповідні правопорушення. Адже як слушно зауважив ПВС України при образі винний принижує честь і гідність потерпілого шляхом висловлювання нецензурних чи брутальних слів, вчиненням непристойних або насильницьких дій (жесту та ін.), або дає непристойну оцінку особистим якостям чи поведінці потерпілого в формі, яка різко суперечить прийнятому спілкуванню між людьми [1].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Окремі питання відповідальності за образу представника влади досліджено в працях А. В. Андрушка, В. А. Бортника, М. І. Колоса, М. Й. Коржанського, В. В. Мульченка, В. І. Осадчого, В. М. Підгородинського, О. С. Субботенка, М. І. Хавронюка, О. М. Храмцова та інших науковців.

Разом із тим чимало проблемних питань, що стосуються відповідальності за образу представника влади, залишаються недостатньо дослідженими. Нині відсутня ефективна модель правової охорони представників влади, насамперед правоохоронців, від образ, завданих у зв'язку з виконанням ними службових обов'язків.

Постановка завдання. З огляду на зазначене виникла необхідність в опрацюванні проблемних питань, пов'язаних з вибором найбільш оптимальної моделі правової охорони представників влади від посягань у формі образ.

Виклад основного матеріалу. Вивчення судової практики свідчить про те, що на сьогодні поширеними є образи працівників правоохоронних органів. Зазвичай вони вчиняються під час виконання правоохоронцями службових обов'язків, і в певних випадках поєднуються з погрозами або насильством щодо цих представників влади, опором їм, хуліганством тощо. Якщо образа вчинена під час погроз або насильства щодо правоохоронців, або опору їм, то вчинене кваліфікується виключно за ст. 342, 345 КК України. Трапляються випадки, коли такі образи в комплексі з іншими ознаками визнають хуліганством.

Щоб краще зрозуміти сутність цього протиправного діяння проаналізуємо випадки із судової практики.

1. Правопорушник під час розпивання спиртних напоїв відмовився виконувати законні вимоги працівників поліції, ображав їх нецензурною лайкою та висловлював погрози застосування насильства (засуджено за ч. 1 ст. 345 КК України; цивільний позов не подавався) [2].

2. Правопорушник перебуваючи на території розважального зак-

ладу під час вчинення хуліганства ображав відвідувачів цього закладу та помітивши, що до місця прибули поліцейські, почав висловлюватись в їх бік нецензурними словами, не реагував на їх зауваження та наніс слідчому удар в голову (засуджено за ч. 3 ст. 296, ч. 2 ст. 345 КК України; цивільний позов не подавався) [3].

3. Правопорушник у залі судових засідань під час розгляду клопотання про продовження строків тримання під вартою відносно останнього з метою залякування та незаконного тиску на працівника органів прокуратури в словесній формі висловив відкриту погрозу застосування насильства у вигляді тілесних ушкоджень відносно прокурора, яка супроводжувалась словами нецензурної лайки та особистими образами (засуджено за ч. 1 ст. 345 КК України; цивільний позов не подавався) [4].

4. В ході проведення обшуку у приміщенні житлової секції виправної колонії засуджений почав виражатись грубими нецензурними словами в бік старшого оперуповноваженого оперативного відділу установи, супроводжуючи їх погрозами застосування насильства (засуджено за ч. 1 ст. 345 КК України; цивільний позов не подавався) [5].

5. Ув'язнений під час обшуку в камері працівниками слідчого ізолятору поведився нахабно, висловлювався нецензурними словами в їх бік, показував їм непристойні жести на руках, розмовляв у грубій формі та, підійшовши до дверей камери, намагався їх зачинити з метою перешкодити виходу з неї працівників установи. У цей час ув'язненні камери почали наносити удари працівникам слідчого ізолятору у різні частини

тіла (засуджено за ч. 2 ст. 342, ч. 2 ст. 345 КК України; цивільний позов не подавався) [6].

6. Обвинувачений разом з іншими особами в нічний час розпивали спиртні напої, шуміли, а також із застосуванням колонки та підсилувача, дуже гучно слухали музику. На вимогу поліцейських припинити свої протиправні дії, обвинувачений почав зухвало себе поводити, висловлюючись у бік працівників поліції нецензурними словами. Продовжуючи ігнорувати законні вимоги припинити протиправні дії він демонстративно зробив музику гучніше. Після чого поведився дуже агресивно та зухвало, почав застосовувати фізичну силу, боротися та шарпати поліцейського за формений одяг (засуджено за ч. 2 ст. 342 КК України; цивільний позов не подавався) [7].

7. До працівника поліції підійшли ОСОБА_1 та ОСОБА_2, які перебували в стані алкогольного сп'яніння, та почали заважати виконувати йому свої службові обов'язки з охорони громадського порядку, ображати нецензурною лайкою та хапати за формений одяг, висловлюючи на його адресу вимогу поїхати з цього місця (засуджено за ч. 1 ст. 28, ч. 2 ст. 345 КК України; відомості про цивільний позов відсутні) [8].

Аналіз зазначених випадків свідчить про те, що потерпілі правоохоронці здебільшого не подають цивільний позов. І лише в рідких випадках вони користуються цим правом. Наприклад у вироку Держинського районного суду м. Харкова від 29 квітня 2021 р. зазначено, що з змісту доводів позовних заяв потерпілих вбачається, що в результаті здійснення обвинуваченим щодо потерпілих злочину, останнім завда-

на моральної шкоди, що полягає в моральних стражданнях, а саме потерпілі відчували психічні переживання, сором, біль і приниження, що виникли у зв'язку з висловленою обвинуваченим в бік потерпілих публічною образою і погрозами вбивства та насильством щодо потерпілих та їх близьких родичів, почутті несправедливого приниження честі, ділової репутації як співробітників поліції, так і людської гідності. Потерпілі також зазнали душевних страждань на місці події та під час досудового розслідування, тому що дуже хвилювалися за своє життя та здоров'я, а також за життя та здоров'я членів своїх родин, перебували у стані постійного стресу. Поява у мережі «Інтернет» відеозапису, який знімав обвинувачений ОСОБА_1 на камеру свого мобільного телефону, з якого вбачається, що останній ображав людську честь та гідність потерпілих, лаявся на них нецензурною лайкою, також негативно вплинула на ділову репутацію потерпілих та їх авторитет серед друзів і знайомих. За результатами судового розгляду порушника засуджено за ч. 1 ст. 345 КК України та стягнуто з нього, в якості відшкодування моральної шкоди грошову суму в розмірі 8000,00 грн. кожному потерпілому, хоча один із поліцейських просив стягнути 15000,00 грн, а другий – 20000 грн [9]. Водночас трапляються випадки, що суди у випадку посягань на правоохоронців, що супроводжуються образами в їхню адресу, задовольняють позови і на значно вищі суми, зокрема 10000 грн. [10], 30000 грн. [11].

Ознайомлення із зазначеними випадками судової практики дає підстави стверджувати, що образи пра-

воохоронців вчиняються разом з іншими кримінально протиправними діяннями, які, як видається, є більш суспільно небезпечними. У певних випадках образи можна визнати складовими інших кримінальних правопорушень (наприклад, хуліганства).

За відсутності в діях правопорушника, який вчинив образу правоохоронця, складу кримінального правопорушення, вчинене кваліфікується здебільшого як дрібне хуліганство (ст. 173 КУпАП) – нецензурна лайка в громадських місцях, образливе чіпляння до громадян та інші подібні дії, що порушують громадський порядок і спокій громадян та тягнуть за собою накладення штрафу від трьох до семи неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадські роботи на строк від сорока до шістдесяти годин, або виправні роботи на строк від одного до двох місяців з відрахуванням двадцяти процентів заробітку, або адміністративний арешт на строк до п'ятнадцяти діб.

Вивчення судової практики свідчить про те, що як дрібне хуліганство (ст. 173 КУпАП) кваліфікують посягання на правоохоронців, які полягають в таких діях: «нецензурна лайка, образливе чіпляння, шарпання за одяг, ображання та погрози поліцейському» [12], «погрози поліцейським фізичною розправою, нецензурна лайка в їх бік, а також штовхання дверима» [13]; «нецензурна лайка в бік працівників поліції, погрози поліцейським фізичною розправою, викидання з їх рук бодикамери» [14]. У певних випадках такі діяння кваліфікують за ст. 185 КУпАП як злісну непокору законному розпорядженню або вимозі поліцейського

при виконанні ним службових обов'язків¹. Наприклад, Барським районним судом Вінницької області встановлено, що 25.08.2021 близько 18.35 в м. Бар по вул. Григоровичів Барських, ОСОБА_1 в громадському місці в п'яному вигляді висловлювався нецензурними словами, в грубій формі погрожував поліцейським фізичною розправою, на неодноразові вимоги припинити вказане не реагував. Дії ОСОБА_1 кваліфіковано за ст. 173 і 185 КУпАП. Однак суд визнав його винним у вчиненні адміністративного правопорушення, передбаченого ст. 185 КУпАП, та наклав на нього адміністративне стягнення у виді громадських робіт на строк 40 (сорок) годин [16].

Вивчення зазначених випадків дає підстави, по-перше, стверджувати, що образи, як правило, зводяться до нецензурних слів, а також супроводжуються іншими протиправними діями. По-друге, образи правоохоронців, поєднані з погрозами фізичної розправи не кваліфікуються за ч. 1 ст. 345 КК України як злочин, а розглядаються як адміністративне правопорушення, передбачене ст. 173 КУпАП.

За вчинення правопорушень, передбачених ст. 173 КУпАП щодо правоохоронців, приблизно в половині випадків судді накладають адміністративне стягнення у виді штрафу в розмірі 51 грн [17–19] чи 119 грн [20; 21]. В іншій частині випадків такі справи закривають у зв'язку із закінченням строку для притягнення до

адміністративної відповідальності [22], через відсутність в діях складу адміністративного правопорушення (відсутність доказів винуватості) [13], у зв'язку зі звільненням від адміністративної відповідальності та усним зауваженням [23] тощо.

Закриття справ про адміністративні правопорушення через відсутність в діях особи складу адміністративного правопорушення у певних випадках відбувається у зв'язку з недоведеністю такої події. Наприклад, суддя Індустріального районного суду м. Дніпропетровська у постанові від 21 вересня 2021 року зазначив, що відповідно до ст. 277 КУпАП справи про адміністративні правопорушення, передбачені ст. 173 КУпАП, розглядаються протягом доби. Такий особливий порядок покладає на відповідні органи, які складають протокол про адміністративне правопорушення, обов'язок забезпечити правопорушнику доступ до правосуддя та можливість реалізувати своє право на захист. Тому він має бути доставлений до суду з метою забезпечення його присутності в судовому засіданні під час розгляду справи. Однак на виклик у судові засідання ОСОБА_1 не з'явився, а працівники поліції, яким доручено забезпечення особистої участі ОСОБА_1 у судовому засіданні, його не доставили. У зв'язку з цим суд не мав можливості розглянути даний адміністративний матеріал за відсутністю правопорушника, встановити наявність даної події або її відсутність без відібрання у нього

¹ Тому й не дивно, що К. Л. Бугайчук пропонує у ст. 185 КУпАП передбачити відповідальність за образу поліцейського під час виконання ним службових обов'язків або у зв'язку з їх виконанням, а також посилення санкцій за злісну непокору законному розпорядженню або вимозі поліцейського під час виконання ним службових обов'язків і за вчинення таких само дій щодо члена громадського формування з охорони громадського порядку і державного кордону або військовослужбовця у зв'язку з їх участю в охороні громадського порядку [15, с 19].

пояснень. Враховуючи викладене провадження у справі закрито на підставі п. 1 ч. 1 ст. 247 КУпАП [13].

Такий стан правової охорони правоохоронців від посягань на їх честь, гідність та авторитет варто визнати незадовільним. Це спонукає до пошуку можливих шляхів розв'язання проблеми.

Незважаючи на значне поширення цього негативного явища, яке створює труднощі в роботі органів державної влади, насамперед правоохоронних органів, негативно впливає на імідж держави в цілому, підстави кримінальної відповідальності за це діяння відсутні.

Водночас у спеціальній літературі неодноразово звертали увагу на недосконалість підстав юридичної відповідальності за образу. Наприклад, В. П. Беленок у своїй роботі відмітив, що опитані працівники правоохоронних органів звертають увагу на необхідність посилення відповідальності за образу працівника поліції або створення окремої адміністративно-правової чи кримінально-правової норми, що містила б підстави відповідальності за образу правоохоронця [24].

С. В. Мелашенко зареєстрував 6 червня 2019 р. на офіційному інтернет-представництві Президента України електронну петицію №22/059310-еп «Кримінальна відповідальність за публічну образу працівника поліції». У ній слушно зазначено, що на даний час авторитет ОВС знаходиться на дуже низькому рівні, оскільки правопорушники під час спілкування з працівниками поліції дозволяють собі принижувати їх честь та гідність, усвідомлюючи той факт, що максимальна відповідальність за образу поліцейського явля-

ється адміністративним правопорушенням та тягне за собою відповідальність у вигляді стягнення дрібної суми штрафу, в результаті чого систематично трапляються подібні випадки [25].

Поява таких петицій цілком логічна. Адже з огляду на недосконалість підстав відповідальності за образу представника влади окремі працівники правоохоронних органів взагалі не звертають увагу на такі протиправні діяння з боку правопорушників, оскільки вважають, що це марна трата часу. Відтак, поширюється безкарність серед правопорушників. Такі делікти також заподіюють шкоду авторитету органів влади шляхом його послаблення, а у певних випадках викликають емоційні переживання потерпілих.

Тому й не дивно що в юридичній літературі висловлюються пропозиції з приводу криміналізації цього протиправного діяння.

Одна група дослідників обґрунтовує необхідність криміналізації образи будь-якої фізичної особи, а друга – криміналізації образи спеціальних потерпілих, насамперед представників влади.

Так, В. К. Грищук наголошує, що доцільність протидії наклепові та образі людини кримінально-правовими засобами очевидна, оскільки, як видно, застосування лише цивільно-правових засобів є явно недостатнім, як для загального, так і спеціального попередження їх вчинення [26, с. 103]. У подальшому вчений робить висновок про наявність соціальної зумовленості для встановлення кримінальної відповідальності за такі посягання на гідність людини як наклеп та образа, що істотно підвищить ефективність забезпечення

правової охорони та захисту гідності людини, сприятиме подальшому утвердженню її прав і свобод на шляху євроінтеграції України [27, с. 89]. Ще раніше таку ідею висловлював М. І. Колос наголошуючи, що на сучасному етапі розвитку суспільства багато держав світу, у тому числі тих, що розташовані в Європі, здійснюють кримінально-правову охорону честі та гідності людини від протиправного посягання способами наклепу та образи. Ці положення КК обумовлені соціальною потребою в охороні честі та гідності людини у зазначених державах. Така потреба є і в інших країнах, тому положення європейських та міжнародних політико-правових актів передбачають можливість її реалізації [28, с. 161].

Дійсно зарубіжний досвід засвідчує, що частина держав у протидії образам громадян застосовує кримінально-правові заборони. Підтверджує цей факт А. В. Андрушко, який встановив, що кримінальну відповідальність за образу на сьогодні передбачає законодавство Австрії (§ 115), Азербайджану (ст. 148, 148-1), Албанії (ст. 119), Аргентини (ст. 110), Бельгії (ст. 448), Білорусі (ст. 189), Болгарії (ст. 146, 148), Болівії (ст. 287), Бразилії (ст. 140, 141), Вірменії (ст. 136), Гватемали (ст. 161), Греції (ст. 361), Ізраїлю (ст. 194, 288), Індії (ст. 504, 509), Ірану (ст. 608, 609, 619), Іспанії (ст. 208, 209), Казахстану (ст. 131), Китаю (ст. 246), Колумбії (ст. 220), Республіки Корея (ст. 311), Куби (ст. 378), Німеччини (§ 185), Перу (ст. 130), Північної Македонії (ст. 173), Польщі (ст. 216), Португалії (ст. 181), Сальвадору (ст. 179), Сан-Марино (ст. 184), Сербії (ст. 93), Словенії (ст. 158), Туреччини (ст. 125), Узбекистану (ст. 140), Хорватії

(ст. 147), Швейцарії (ст. 177), Швеції (ст. 3 глави 5), Японії (ст. 231) та інших держав [29, с. 144].

Про те, що існують достатні й необхідні підстави для криміналізації образи зазначає О. М. Храмцов. На його думку це відповідає системно-правовим і соціально-психологічним принципам криміналізації суспільно небезпечних діянь [30, с. 24]. Ідею криміналізувати образу висловлюють й інші вчені, зокрема В. А. Бортник [31, с. 187], В. Мульченко [32, с. 42-43], В. М. Підгородинський [33, с. 343-344], О. С. Субботенко [34].

Серед прихильників криміналізації образи правоохоронців В. І. Осадчий. Він пропонує криміналізувати образу представника влади, працівника правоохоронного органу, члена громадського формування з охорони громадського порядку і державного кордону, військовослужбовця. На його думку такі дії, поза всяким сумнівом, принижують почуття гідності працівника, негативно впливають на його авторитет та авторитет правоохоронного органу, що, в свою чергу, відбивається на виконанні працівником правоохоронного органу службових обов'язків. Кримінальна відповідальність за такі дії передбачена і в КК інших країнах. І реагування на них жорстке [35, с. 176].

Дійсно нині кримінальна відповідальність за образу представників влади криміналізована в ряді зарубіжних держав, серед яких Австрія, Албанія, Андорра, Білорусь, Бразилія, Вірменія, Данія, Естонія, Італія, Казахстан, Ліхтенштейн тощо.

У контексті зазначеного С. Г. Гусаров зауважує, що в багатьох іноземних державах законодавець більш виважено оцінює суспільну небезпеку психічного впливу на

представників влади (у тому числі й на тих, котрі виконують свої посадові обов'язки у сфері забезпечення публічного правопорядку й громадської безпеки) шляхом образ та наклепів. У такому разі кримінально-правовий захист поширюється не лише на забезпечення базисних основ (життя, здоров'я, майна) посадових осіб (у тому числі й працівників правоохоронних структур), а й на охорону їх особистої честі та гідності. Уявляється, що цей досвід може бути рецепійовано й у кримінальне законодавство України [36, с. 40].

Невипадково С. В. Мелашенко у вищезазначеній петиції з метою підвищення авторитету в ОВС та запобігання випадкам образ поліцейського з боку правопорушників, приниження честі та гідності правоохоронців просив її підтримати для подальшого прийняття закону, щодо притягнення до кримінальної відповідальності осіб, які будуть публічно ображати честь та гідність працівника ОВС [25].

Застосування кримінально-правових інструментів у протидії образам представників влади, насамперед правоохоронців, може мати досить вагомий позитивний ефект. Цей ефект не обов'язково полягатиме у притягненні до кримінальної відповідальності значної кількості правопорушників, що контактують з правоохоронцями у зв'язку зі службовою діяльністю останніх. Видається, що потенційна кримінально-правова заборона матиме більше профілактичне значення. Адже як слушно зауважено в юридичній літературі в основі ефективного запобігання суспільно небезпечним діянням – якісні кримінально-правові норми, що встановлюють кримінальну відповідаль-

ність за певні злочини [37, с. 163]. Наявність підстав кримінальної відповідальності за образу представника держави безумовно сприятиме, з одного боку, зменшенню цих протиправних посягань, а, з другого – дотриманню принципу невідворотності кримінальної відповідальності. Однак питання конструювання зазначеної кримінально-правової норми потребує окремого дослідження.

Висновки. Критичний аналіз судової практики, наукової літератури, вивчення зарубіжного досвіду юридичної відповідальності за образу представника влади спонукає висловити декілька міркувань і зауважень.

У судовій практиці правова оцінка образи представників влади (йдеться насамперед про працівників правоохоронних органів) як правило здійснюється в комплексі з іншими протиправними діяннями – погрозами, фізичним насильством, хуліганськими діями, опором представникам влади тощо. Враховуючи це образа представника влади залежно від обставин вчиненого кваліфікується по-різному: 1) як адміністративне правопорушення – зазвичай як дрібне хуліганство (ст. 173 КУпАП), рідше – як злісна непокоря законному розпорядженню або вимозі поліцейського при виконанні ним службових обов'язків (ст. 185 КУпАП); 2) як кримінальне правопорушення – як погроза або насильства щодо працівника правоохоронного органу (345 КК України), опір працівникові правоохоронного органу (ст. 342 КК України), хуліганство (296 КК України).

Має місце практика різної кримінально-правової оцінки образ, поєднаних з погрозами насильством щодо працівника правоохоронного

органу: в одних випадках вчинене кваліфікується як злочин (ст. 345 КК України), а в інших – як адміністративне правопорушення (ст. 173 КУпАП).

Вивчення практики застосування адміністративно-правових та кримінально-правових норм для притягнення до адміністративної чи кримінальної відповідальності за діяння, які супроводжуються образами правоохоронців, дозволило виявити певні особливості та проблеми у цій сфері правового регулювання суспільних відносин. Правоохоронці – потерпілі від таких кримінально-протиправних діянь, рідко використовують своє право на подання цивільного позову з метою відшкодування, спричиненої шкоди. Натомість судді не завжди задовольняють цивільний позов у тому розмірі, який обґрунтовує потерпілий. Застосування адміністративних стягнень до порушників відповідних адміністративно-правових норм (насамперед, передбаченої ст. 173 КУпАП) має

місце лише в половині випадків відповідних посягань. У цих випадках судді намагаються накласти найбільш м'яке адміністративне стягнення незважаючи на те, що розмір стягнення у вигляді штрафу у санкції ст. 173 КУпАП є дуже мізерними і не відповідає реаліям сьогодення. В другій частині випадків справ закривають у зв'язку із закінченням строку для притягнення до адміністративної відповідальності, через відсутність в діях складу адміністративного правопорушення (відсутність доказів винуватості), у зв'язку зі звільненням від адміністративної відповідальності та усним зауваженням тощо.

Такий, як видається, незадовільний стан правової охорони працівників правоохоронних органів від посягань на їх честь, гідність та авторитет спонукає до пошуку можливих шляхів розв'язання проблеми, серед яких варто виокремити удосконалення адміністративного та кримінального законодавства.

Список використаних джерел

1. Про застосування судами законодавства, що регулює захист честі, гідності і ділової репутації громадян та організацій: постанова Пленуму Верховного Суду України від 28.09.1990 р. № 7. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0007700-90#Text>
2. Вирок Бердичівського міськрайонного суду Житомирської області від 9 квіт. 2021 р. у справі № 274/4728/20. Єдиний державний реєстр судових рішень : [сайт]. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/96134187>
3. Вирок Білоцерківського міськрайонного суду Київської області від 26 квіт. 2021 р. у справі № 357/7864/19. Єдиний державний реєстр судових рішень : [сайт]. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/96545804>
4. Вирок Богунського районний суду м. Житомира від 22 квіт. 2020 р. у справі № 296/10533/19. Єдиний державний реєстр судових рішень : [сайт]. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/88862971>
5. Вирок Вознесенського міськрайонного суду Миколаївської області від 10 червня 2021 року у справі № 473/1124/21 Єдиний державний реєстр судових рішень : [сайт]. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/97542789>
6. Вирок Ковпаківського районного суду м. Суми від 23 листопада 2021 року у справі № 592/13476/19 Єдиний державний реєстр судових рішень : [сайт]. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/101274920>

7. Вирок Личаківського районного суду м. Львова від 24 лютого 2021 року у справі № 463/3827/20 *Єдиний державний реєстр судових рішень* : [сайт]. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/95123570>

8. Вирок Бориспільського міськрайонного суду Київської області від 22 трав. 2020 р. у справі № 359/3232/20. *Єдиний державний реєстр судових рішень* : [сайт]. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/89408962>

9. Вирок Дзержинського районного суду м. Харкова від 29 квіт. 2021 р. у справі № 638/4515/21. *Єдиний державний реєстр судових рішень* : [сайт]. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/96624830>

10. Вирок Кам'янсько-Дніпровського районного суду Запорізької області від 29 листопада 2019 року у справі № 318/1998/19 *Єдиний державний реєстр судових рішень* : [сайт]. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/85981360>

11. Вирок Святошинський районний суд міста Києва від 23 квітня 2021 року у справі № 759/680/21 *Єдиний державний реєстр судових рішень* : [сайт]. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/96641214>

12. Постанова судді Рівненського міського суду Рівненської області від 10 грудня 2021 року у справі № 569/25178/21. *Єдиний державний реєстр судових рішень* : [сайт]. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/102372660>

13. Постанова судді Індустріального районного суду м. Дніпропетровська від 21 вересня 2021 року у справі № 202/5477/21 *Єдиний державний реєстр судових рішень* : [сайт]. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/99751907>

14. Постанова судді Придніпровського районного суду м. Черкас від 05 жовтня 2020 року у справі № 711/4383/20 *Єдиний державний реєстр судових рішень* : [сайт]. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/92034933>

15. Бугайчук К. Л. Закордонний досвід правового регулювання відповідальності за образу працівників поліції та можливості його використання в Україні. *Право і безпека*. 2021. № 1 (80). С. 13-20. DOI: <https://doi.org/10.32631/pb.2021.1.01>

16. Постанова судді Барського районного суду Вінницької області від 13 вересня 2020 року у справі № 125/1533/21 *Єдиний державний реєстр судових рішень* : [сайт]. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/99544094>

17. Постанова судді Рівненського міського суду Рівненської області від 10 грудня 2021 року у справі № 569/25178/21. *Єдиний державний реєстр судових рішень* : [сайт]. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/102372660>

18. Постанова судді Рівненського міського суду Рівненської області від 16 липня 2021 року у справі № 569/13624/21 *Єдиний державний реєстр судових рішень* : [сайт]. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/98585238>

19. Постанова судді Рівненського міського суду Рівненської області від 01 липня 2021 року у справі № 569/10761/21 *Єдиний державний реєстр судових рішень* : [сайт]. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/98010767>

20. Постанова судді Рівненського міського суду Рівненської області від 02 липня 2021 року у справі № 569/9731/21 *Єдиний державний реєстр судових рішень* : [сайт]. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/98562488>

21. Постанова судді Рівненського міського суду Рівненської області від 25 червня 2021 року у справі № 569/7878/21 *Єдиний державний реєстр судових рішень* : [сайт]. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/98258528>

22. Постанова судді Гуляйпільського районного суду Запорізької області від 04 березня 2021 року у справі № 315/431/17 *Єдиний державний реєстр судових рішень* : [сайт]. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/95324263>

23. Постанова судді Рівненського міського суду Рівненської області від 17 травня 2019 року у справі № 569/8765/19 *Єдиний державний реєстр судових рішень* : [сайт]. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/82083964>

24. Беленок В. П. Кримінально-правова та кримінологічна характеристика погрози або насильства щодо працівника правоохоронного органу : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08. Київ, 2021. 353 с.
25. Кримінальна відповідальність за публічну образу працівника поліції. Електронна петиція. №22/059310-еп. URL: <https://petition.president.gov.ua/petition/59310>
26. Гришук В. Соціальна зумовленість кримінально-правової охорони і захисту гідності людини в Україні. *Право України*. 2018. № 9. С. 98–107.
27. Гришук В.К. Ефективність кримінально-правового забезпечення охорони і захисту гідності в Україні: питання соціальної зумовленості. *Вісник Національної академії правових наук України*. 2019. Том 26. № 1. С. 89–97. DOI: 10.31359/1993-0909-2019-26-1-89
28. Колос М. Клевета и оскорбление: генезис ответственности и проблемы современной криминализации – декриминализации. *Jurnalul juridic national: teorie și practică*. 2014. № 4 (8). С. 158–163.
29. Андрушко А. В. Теоретико-прикладні засади запобігання та протидії злочинам проти волі, честі та гідності особи: монографія. Київ: Ваіте, 2020. 560 с.
30. Храмцов О. М. Кримінально-правове та кримінологічне забезпечення охорони особи від насильства (теорія та практика): автореф. дис. на здобуття наук. ступ. докт. юрид. наук : спец. 12.00.08. Харків, 2015. 36 с.
31. Бортник В. А. Кримінально-правова охорона честі та гідності особи: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08. Київ, 2004. 203 с.
32. Мульченко В. Проблеми охорони честі і гідності особи у кримінальному законі. *Право України*. 2002. № 10. С. 41–44.
33. Підгородинський В.М. Злочини проти честі та гідності особи (теоретичне порівняльно-правове дослідження): дис. ... докт. юрид. наук: 12.00.08. Одеса, 2020. 400 с.
34. Субботенко О. С. Охорона честі та гідності особи кримінально-правовими засобами (досвід країн СНД та ЄС): автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08. Харків, 2016. 16 с.
35. Осадчий В. Проблеми кримінально-правового захисту правоохоронної діяльності : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.08. Київ, 2004. 469 с.
36. Гусаров С. М. Кримінально-правовий захист працівників правоохоронних органів: сучасний стан та перспективи вдосконалення. *Вісник Кримінологічної асоціації України*. 2015. № 3 (11). С. 34–43.
37. Вознюк А. А. Концептуальні засади запобігання суспільно небезпечним діям. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ*. 2016. № 2 (99). С. 156–165.

References

- Bugajchuk, K. L. (2021). Zakordonnij dosvid pravovogo reguluvannya vidpovidalnos-ti za obrazu pracivnikov policiyi ta mozhливosti jogo vikoristannya v Ukraini. *Pravo i bezpeka*, 1 (80), 13-20. <https://doi.org/10.32631/pb.2021.1.01>
- Belenok, V. P. (2021). *Kriminalno-pravova ta kriminologichna harakteristika pogrozi abo nasilstva shodo pracivnika pravoohoronного organu*. (Dis. ... kand. yurid. nauk). Kiyiv.
- Grishuk, V. (2018). Socialna zumovlenist kriminalno-pravovoyi ohoroni i zahistu gidnosti lyudini v Ukraini. *Pravo Ukraini*, 9, 98–107.
- Grishuk, V. K. (2019). Efektivnist kriminalno-pravovogo zabezpechennya ohoroni i zahistu gidnosti v Ukraini: pitannya socialnoyi zumovlenosti. *Visnik Nacionalnoyi akademiyi pravovih nauk Ukraini*, 26 (1), 89–97. DOI: 10.31359/1993-0909-2019-26-1-89
- Kolos, M. (2014). Kleveta i oskorblenie: genезis otvetstvennosti i problemy sovremen-noj kriminalizacii – dekriminalizacii. *Jurnalul juridic national: teorie si practică*, 4 (8), 158–163.

Andrushko, A. V. (2020). *Teoretiko-prikladni zasadi zapobigannya ta protidii zlochinam proti voli, chesti ta gidnosti osobi*. Kiyiv: Vaite.

Hramcov, O. M. (2015). *Kriminalno-pravove ta kriminologichne zabezpechennya ohoroni osobi vid nasilstva (teoriya ta praktika)*. (Avtoref. dis. na zdobuttya nauk. stup. dokt. yurid. nauk). Harkiv.

Bortnik, V. A. (2004). *Kriminalno-pravova ohorona chesti ta gidnosti osobi*. (Dis. ... kand. yurid. nauk). Kiyiv.

Mulchenko, V. (2002). Problemi ohoroni chesti i gidnosti osobi u kriminalnomu zakonni. *PravoUkrayini*, 10, 41–44.

Pidgorodinskij, V. M. (2020). *Zlochini proti chesti ta gidnosti osobi (teoretichne porivnyalno-pravove doslidzhennya)*. (Dis. ... dokt. yurid. nauk). Odesa.

Subbotenko, O. S. (2016). *Ohorona chesti ta gidnosti osobi kriminalno-pravovimi zasobami (dosvid krayin SND ta YeS)*. (Avtoref. dis. ... kand. yurid. nauk). Harkiv.

Osadchij, V. (2004). *Problemi kriminalno-pravovogo zahistu pravoohoronnoyi diyalnosti*. (Dis. ... d-ra yurid. nauk). Kiyiv, 2004. 469 s.

Gusarov, S. M. (2015). Kriminalno-pravovij zahist pracivnikiv pravoohoronnih organiv: suchasnij stan ta perspektivi vdoskonalennya. *Visnik Kriminologichnoyi asociaciyi Ukraini*, (11), 34–43.

Voznyuk, A. A. (2016). Konceptualni zasadi zapobigannya suspilno nebezpechnim diyanniam. *Naukovij visnik Nacionalnoyi akademiyi vnutrishnih sprav*, № 2 (99), 156–165.

A. Borovyk, Ph.D, Docent, Vice-rector for Scientific Work of Academician Stepan Demianchuk International University of Economics and humanities
ORCID: 0000-0003-1834-404X

The grounds for legal liability for insulting a government official need to be improved

Current issues of legal liability for insulting a government official are investigated in the article on the analysis of judicial practice, scientific literature, and study of foreign experience. The study found that the legal assessment of insults of government officials in judicial practice (primarily law enforcement officers) is usually carried out in combination with other illegal acts - threats, physical violence, hooliganism, resistance to government officials and more. Considering this, the insult of a government official, depending on the circumstances of the offense, is qualified as an administrative offense (Articles 173, 185 of the Code of Administrative Offenses) or as a crime (Articles 296, 342, 345 of the Criminal Code of Ukraine).

Law enforcement officers – victims of such criminal offenses, rarely use their right to file a civil lawsuit to compensate for the damage caused. Judges, on the other hand, do not always uphold a civil action to the extent justified by the victim. The application of administrative penalties to violators of the relevant administrative and legal norms (primarily provided for in Article 173 of the Code of Administrative Offenses) occurs in only half of the cases of relevant encroachments. In these cases, judges try to impose the most lenient administrative penalty, despite the fact that the amount of the penalty in the form of a fine in the sanction of Art. 173 of the Code of Administrative Offenses are very meager and do not correspond to today's realities. In the second part of cases, they are closed due to the expiration of the term for

bringing to administrative responsibility, due to the lack of administrative offense (lack of evidence of guilt), due to release from administrative liability and oral remarks, etc.

The unsatisfactory state of legal protection of law enforcement officers from encroachments on their honor, dignity and authority encourages the search for possible solutions to the problem, among which are the improvement of administrative and criminal legislation.

Keywords: *slander; insult; criminal liability; threat; law enforcement officer; victim.*